

Szikszainé Bujdosó Zsuzsanna

Csikó ménesi előkészítése

A követelménymodul megnevezése:

Gondozási feladatok

A követelménymodul száma: 1688-06 A tartalomazonosító száma és célcsoportja: SzT-013-30

CSIKÓ MÉNESI ELŐKÉSZÍTÉSE

ESETFELVETÉS – MUNKAHELYZET

A csikónevelés az egész lótenyésztés egyik legkényesebb szakasza. Mivel a genetikai képesség a fölnevelés folyamán realizálódik, a felneveléstől nagymértékben függ, hogy az örökletes alap milyen hatékonysággal érvényesül. Megfelelő környezeti feltételek hiányában a legértékesebb genotípus sem tud kibontakozni. Mivel valamennyi gazdasági állatfaj közül a megszületéstől a használatba vételig eltöltött felnevelési idő a ló esetében a leghosszabb, így az elkövethető hibák lehetősége is nagyobb.

1. ábra. Ideális környezeti feltétel a csikónevelésre¹

Hogyan és milyen módon lehet a legoptimálisabb felnevelési körülményeket biztosítani, annak érdekében, hogy a genetikailag kódolt képességek a felszínre kerülhessenek, és a célirányos tenyésztés meg hozza kívánt gyümölcsét?

Milyen feladatok várnak a lótartóra a csikó felnevelése során?

Melyek azok a nem kívánatos tényezők, amelyeknek negatív hatását rendszeres ápolással, megelőző kezelésekkel csökkenteni lehet?

---

¹ <http://www.radihaza.hu>

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

1. A csikónevelés lehetőségei

A csikónevelés minden fázisában az alábbi nevelési elveknek kell érvényesülni:

- Megfelelő beltartalmi értékű, szakszerű takarmányozás.
- Rendszeres mozgatás, pataápolás.
- Az emberhez való szoktatás.
- Védekezés a sérülésekkel szemben.
- Védekezés a kórokozók, betegségekkel szemben.

A csikó életének első hat hónapjában eléri kifejlettkori magasságának és szárkörméretének 70–75%-át, testtömegének 40–45%-át. Ebben az időszakban a táplálóanyagok beépülése igen intenzív. Az életerős újszülött csikó a születése után röviddel, egy-két órán belül szopni kezd. Ennek a bélszurok eltávozáson kívül a kolosztrális immunitás megszerzése szempontjából van jelentősége. Az első egy hónapban a csikó tápanyag szükségletét kizárólag az anyatejből fedezi, így elengedhetetlenül fontos, hogy ez időszak alatt mindig az anyja mellett legyen. A második hónaptól kezdve a csökkenő mennyiségben rendelkezésre álló anyatej már nem fedezi a csikó táplálóanyag-szükségletét, így egyre nagyobb jelentőségűvé válik a kiegészítő takarmányozás. A szopós csikó felnevelésének teendői attól függően változnak, hogy milyen körülmények közt történik a felnevelés.

2. ábra. Kanca csikójával az ellető bokszban?

---

² <http://www.radihaza.hu>

Az újszülött csikót és anyját néhány napig az ellető bokszban célszerű tartani. Ha a kanca megfelelően regenerálódott és a csikó is megerősödött, anyjával együtt a többiek közé engedhető. Kerüljük a zsúfolt elhelyezést, nehogy a csikó rúgásnak vagy összenyomásnak legyen kitéve. A néhány napos csikó jól tájékozódik, megismeri anyját, és a nagyobb létszámú ménesben sem keveredik el. Így ha a kanca nem idegenként kerül az állományba, különösebb beszoktatásra nincs szükség. Törekedjünk arra, hogy minél több időt töltsenek a szabadban.

3. ábra. Kanca és csikója a szabadban³

A kancákat az abrakoláshoz mindig kössük le, állandó, megszokott helyükre. Ezzel elkerülhető, hogy a falánkabb egyedek elegyék az abrakot a gyengébbek, lassúbbak elől. Megszüntethető az ilyenkor kialakuló nyugtalanság, törtetés, tipródás, amely különösen a csikókra veszélyes.

A néhány hetes kortól száralgatni kezdő csikó részére létesítsünk csikóóvodát. Ez az istálló valamelyik részén elkerített terület, melybe a kanca nem, csak a csikó tud bejutni. Ott kedvére lakmározhat a jó minőségű szénából és zabból. A csikók természetes kíváncsiságuknál fogva ezt hamar felfedezik, és szívesen látogatják. Telepítésekor ügyeljünk arra, hogy az ne essen túlságosan távol a kanca tartózkodási helyétől. Nagykarámos legelőn célszerű ezért mobil rendszerű csikóóvoda alkalmazása, mely könnyen telepíthető a ménes tartózkodási helye szerinti legelő szakaszra.

---

³ <http://www.radihaza.hu>

A szopós csikó ménesi körülmények közt különösebb ápolást nem igényel. A szabad levegő, a napfény, a természetes mozgás, a hempergőzés a hagyományos ápolási munkák nagy részét leveszi a gazda válláról. Az ápolásnak jelentősége az, hogy a csikó megszokja a vele való foglakozást, kezesebbé válik, aminek előnyét később, a betanításkor értékeljük. Éppen ezért a ménesben járva, amikor csak tehetjük, barátkozzunk a csikóval, fogjuk meg, szedegessük fel a lábait. Ezt mindig türelmesen, bizalmat keltve végezzük. Legjobb alkalom erre az az időszak, amikor a kancák abrakoláshoz lekötve vannak. Ilyenkor a csikók is könnyebben hagyják megfogni magukat, és nem bolydul fel a ménes. A patagondozás, a rendellenes pataalakulások kiigazítását is meg kell kezdeni szopóskorban.

6–12 hónapos kor között a testépítés igen intenzív. Ebben a korban különösen a fehérje és ásványi anyagok beépülése jelentős, ezért ezeknek az igényeknek a kielégítésére nagy figyelmet kell fordítani. Ebben az időszakban bőséges abrakolás nélkül nem érhető el megfelelő fehérjekoncentráció. Rendkívül fontos a megfelelő Ca:P egyensúly és az egyéb ásványi anyagok kielégítése. A rendszeres mozgatásnak ebben az időben azt kell jelentenie, hogy a csikók minél többet tartózkodjanak a szabad levegőn, és elegendő tér álljon a rendelkezésre a szabad mozgásra és a hancúrozásra.

4. ábra. Mozgás, játék a szabadban⁴

---

⁴ <http://www.radihaza.hu>

Az évjárat csikókat (az éves kort betöltött csikók lóvá alakulásukig) koruk szerint különböztetjük meg. Fejlődési fázisaik eltérőek, de általában hasonló jellegű teendőket kell ellátni mellettük. A csikólétszámtól, a majdani használatától, a körülményektől függően az alábbi csikónevelési módok terjedtek el.

Ménesi csikónevelés:

A legősibb, a ló természetes életmódjával leginkább megegyező nevelési forma, amellyel szívós, ellenálló lovakat nyerhetünk.

Istállózó ménesi tartás: a szilaj pásztorkodásból kialakult és a nagyüzemi csikónevelésben elterjedt forma.

A csikókat kor és ivar szerint elkülönített csoportokban, futóistállóban helyezik el. Tavasztól ősziig egy vagy több csikós felügyelete mellett a nap legnagyobb részét a legelőn töltik. A napfény, a szabad levegő, a nagy területen való szabad mozgás, a természetes táplálék hatása a legkedvezőbb nevelési feltételeket nyújthatja. A csikók legelőre általában májusban hajthatók, amikor a talajra a kitaposás veszélye nélkül rá lehet hajtani, a fű megfelelő nagyságú és nem túl zsenge. Tavasszal csak a délelőtti és a kora délutáni órákban legeltessünk. Később a kihajtás ideje egyre korábbra helyeződhet, mivel a ló legszívesebben a hajnali és a késő délutáni órákban legel. Július–augusztusban a legelő kiszárad, így nem fedezi maradéktalanul a csikók táplálékanyag-szükségletét, így pótlásról kell gondoskodnunk. A kiegészítő takarmányozás szükségességéről az állatok kondíciójának változásából is lehet következtetni. A csikóknak napi 1 vagy 2 alkalommal mindig az istállóban ugyanarra a helyre lekötve adjunk abrakot. A mindennapi lekötés és elengedés időigényes feladat, de semmiképpen nem elhanyagolható. Azon túl, hogy a falánkabb csikó nem tudja elenni a lassúbb adagját, a csikók megszokják a velük való foglalkozást, szelídülnek, könnyebben kezelhetővé válnak. Nagy figyelmet kell fordítani a rendszeres, egészséges vízzel való itatásra, mert víz hiányában a táplálékanyag-felvétel csökken.

A jól tartott, egészséges, nem fáradt csikó szívesen mozog, így külön hajtásra nincs szükség.

Kifutólegelő csikónevelés:

- kisebb állomány, kisebb kiterjedésű, de intenzívebb gyepgazdálkodás mellett a terület igény a ménesi tartáshoz képest negyedére, ötödére csökkenthető
- lehetőleg ne sík területen, hanem változatos terepű domboldalon, villanypásztorral vagy karámmal osszuk fel lehetőleg négy egyenlő nagyságú, egyheti ellátást biztosító szakaszokra (4–6 ha)
- az állatok védelmére szolgáló, egyszerű fészert a terület úttal megközelíthető, legmagasabb pontján helyezük el, itt folyik az abrakolás(lekötve), a szükség szerinti széna etetés és kezelések is
- a csikók a terület túlsó, legalacsonyabb pontján itathatók, így a csikó az etető- és itatóhely között állandó mozgásra kényszerül, ami a domborzati viszonyok miatt állandó erőfeszítéssel jár

- a szakaszokat 3–4 naponta, illetve hetenként kell váltani, a legeltetett szakaszon végezzünk tisztító kaszálást, fogasolást, szükség esetén trágyázást

Karámos csikónevelés:

- leggyakrabban alkalmazott, de a legrosszabb módszer
- az istálló mellett, többnyire szűk, poros, sáros karámban, csekély mozgás, számtalan veszélyforrás közepette nevelődik a meglévő néhány csikó, igen nagy selejtszázalékkal
- itt legelésre, az ezzel járó természetes válogatóképesség kifejlődésére nincs lehetőség
- mozgás lehetőség igen csekély, a csikók hamar elpuhulnak, illetve az unalom következtében gyakran vesznek fel rossz szokásokat

2. Legeltetés, a legeltetés előkészítése

A legeltetés az egyik leggazdaságosabb takarmányozási mód. Legeltetéssel az állatoknak nem csak a takarmányigénye fedezhető, hanem egyben olyan tartási mód, amikor az állatok edzettségét a környezethatások kedvezően befolyásolják. A friss levegő, a napfény, a szabad mozgás, mind serkentőleg hatnak az anyagcserére, előnyösen befolyásolják a konstitúciót és az ellenálló képességet. A legelőre járó állatok edzettebbek, hasznos élettartalmuk hosszabb, ivari életük zavartalanabb, élénkebb, kevesebb köztük a meddő, ritkább a nehéz ellés és az ellés utáni rendellenesség. Higiéniai szempontból a legelő kedvezőbb takarmányozási bázis, élettani szempontból pedig a legkedvezőbb tartózkodási hely. A legelőn tartott állat sokat mozog, izomzata jól fejlett, szervezete szilárd. A gyp növényei közül a számára legmegfelelőbbet válogatja ki, amelyek általában karotinban, ásványi anyagokban és vitaminokban gazdagok.

5. ábra. Legelő kancák⁵

Lólegelőnek legjobban megfelelnek a száraz, vízáteresztő, lehetőség szerint kalciumban gazdag talajok, amely kemény szerkezetűvé teszi a patát. Feltűnően jók a dombvidéki legelők, amelyek már botanikai összetételükből adódóan is pozitív megítélésűek. A nedves, vízállásos területeken terült, morzsalékos lesz a pata, s már kisebb csapadék esetén is megindul a talaj széttaposása. Az erdei legelők kifogásolhatók a vegetáció csökkent takarmányértéke miatt, továbbá az óriási rovarinvázió nyugtalanítja az állatokat.

A jó legelőfű sok ízanyagot tartalmaz, ezért az állat jó étvággal eszi, rosttartalma alacsonyabb, mint a szénáé, így könnyebben emészthető és gyorsabban ürül ki az emésztőcsatornából. A legelő kevert fűvének az aminosav- és mikroelem összetétele is változatos. A természetes legelőkön ideális esetben 50–70%-ban pázsitfűfélét, 25–35%-ban pillangós virágú növényeket, valamint savanyú füveket, mérgező növényeket találunk. A pázsitfüvek a legértékesebbek. Ezek mennyisége és minősége szabja meg a legelő fűhozamát és állattartó képességét. Jelentős az energia és foszfortartalmuk, virágzás előtt a fehérje tartalmuk is nagy.

---

⁵ <http://www.radihaza.hu>

Legelőhasználatnál arra kell törekedni, hogy a nagy termés mellett a legeltetési szezonban folyamatosan álljon rendelkezésre jó minőségű, azonos összetételű takarmány. A csikó, a ló legelőhasznosításában határozott napszaki ingadozások figyelhetők meg. A legelésnek két aktív periódusa van. Függetlenül a helytől és az időjárási viszonyoktól, az egyik hajnali 4 órától kb. fél nyolcig, a másik fő periódus délután négy órától kilenc óráig figyelhető meg. A déli inaktív periódus 8–16 óráig tart. Ilyenkor hűs helyet keresnek az állatok, védelemre szorulnak a legyektől és rovaroktól. A fő legelési periódusok kisebb szakaszokra bontódnak, amely nyilvánvaló összefüggésben áll a ló speciális emésztőapparátusával. Az állat tömegéhez viszonyított kicsiny gyomortérfogat miatt egyszerre csak kevés takarmányt tud felvenni.

Az egymás iránti viselkedést befolyásolja a terület nagyság, illetve a csikósűrűség és az összeszokottság. Ha elegendő nagy a legelő, akkor az élelemirigység nem jelentkezik. Mindegyik egyed nyugodtan legelhet, a ménes szétterül. A hierarchikus rangsor kialakulása akkor lesz kifejezett, ha veszélyeztetve érzik a legelőt vagy a pihenőhelyet, esetleg az itatóvályúhoz nem férnek hozzá. A dominanciaviszony felborulását eredményezi, ha gyakran helyezünk új egyedeket a ménesbe. Ilyenkor az összeszokott egyedek együttesen zárják ki a jövevényt. Lehetőség szerint ritkán zavarjuk meg egy csoport békés harmóniáját.

A legeltetés előkészítése:

- A mérgező növényeket, valamint bizonyos gyomnövényeket ki kell irtani a legeltetés megkezdése előtt.
- A szintetikus gyomirtó szerek használata a javasolt adagban az állatra veszélytelen, a várakozási idő elteltével nem zavarják a legeltetést.
- Kutak karbantartása és fertőtlenítése.
- Az itatóvíz vizsgálata, az e célra használt kutak és egyéb vízforrások könnyebben szennyeződhetnek, mint az istállózott állatok vezetékes vize.
- Parazitás megbetegedésekre ott lehet számítani, ahol sok eső esik, vagy ha a legelőn találhatóak kisebb-nagyobb területek, amelyek állandóan nedvesek, vizenyősek. Fontos ezek lecsapolása, a vízrendezés.
- Legeltetés megkezdése előtt lehetőség van a legelő talajának javítására – mészkő, dolomit, műtrágyázás. A műtrágyázott területre eső után vagy lemosó öntözés után lehet kihajtani.
- A fűtermés nehézfém szennyezettségének mérése, évente legalább egyszer, a nehéz- és vegyipari üzemek 5 km-es körzetében, és nagyobb főutak 500 m-es körzetében.
- Nyalósó kihelyezése, gondoskodni kell a kiegészítő abrak és mikroelem ellátásról a helyi adottságoknak megfelelően.
- A sérülést okozó tárgyak eltávolítása, karámok javítása.
- A legeltetett terület folyamatos tisztán tartása, cserjék, bokrok kivágása, vadzizek elvezetése, árkok megtisztítása, kövek és egyéb idegen tárgyak (hulladékok) eltávolítása.
- Árnyékos pihenőhelyek kialakítása.
- Vakaródzó oszlopok kihelyezése.

- Fontos a legelő folyamatos karbantartása, a legelést követő 30 nap körüli pihentetés, az állatok által elhullatott trágya rendszeres összegyűjtése, eltávolítása, a bujafoltok kialakulásának megakadályozása, mert ezek emelkedett mennyiségben tartalmaznak nitrátokat és nitriteket, érdes levelűeket, továbbá a bélsárral kiürülő parazita lárvákat és parazita petéket.

Az állat szoktatása, felkészítése:

- Az istállózásról legeltetésre áttérés nagy körültekintést igényel.
- A hirtelen takarmányváltásra a ló bélcsatornája a legérzékenyebb, mert vastagbelében biológiai emésztés folyik, azaz a benne élő mikroorganizmusok végzik a táplálóanyagok átalakítását, amelyek a téli takarmányozáskor megszokták a nyersrost nagyobb mennyiségét. A zsenge fűben a nyersrost mennyisége nagyon kevés, ennek a következményeként a bélflorát alkotó mikroorganizmusok elpusztulnak, a takarmány túl gyorsan halad át a bélen, így hasmenés lép fel.
- A zöldtakarmányhoz való szoktatás a kihajtás előtt 1-2 héttel kezdődjön el. A legelőn levőhöz nagyon hasonló kaszált zöldtakarmányt adjunk, kis mennyiségben a szénához keverten.
- A legeltetés időtartamát fokozatosan növeljük.
- Kihajtás előtt itassuk meg az állatokat és etessünk velük nagy szárazanyag tartalmú takarmányokat.
- Kihajtáskor a fűnek magas a fehérje tartalma, amelynek van káros hatása is. A legnagyobb veszélyt a patairha gyulladás jelenti, amit a kint tartózkodás időben korlátozásával vagy a legelő előhasznosításával lehet megakadályozni. A kihajtáskori magas fehérje tartalom különösen előnyös a szoptató kancák és csikóik számára, mivel ebben az időszakban nagy a fehérje igényük.
- Legelőre hajtás előtt feltétlenül végeztessük el az időszakos pataápolást.
- Az állatokat fokozatosan szoktassuk hozzá a levegőhöz, a napfényhez és a mozgáshoz.
- Fontos a parazitás betegségek felismerése, gyógykezelése. Legelőn tartott lovaknál októberben, novemberben el kell végezni a féregtelenítést, majd 2-3 havonta rendszeresen ismételni kell. Kihajtás előtt 14 nappal célszerű elvégezni a féregtelenítést. Tavasszal a legelők általában parazitamentesek, a fertőzött állatok szennyezik be ürülékükkel.
- Végeztessük el a szükséges vakcinázásokat.
- Folyamatosan kövessük nyomon a lovak tápláltsági állapotát, hogy meg tudjuk ítélni, van-e szükség kiegészítő takarmányozásra.
- Figyelni kell a kalcium-foszfor ellátásra, valamint arányára is. A nem megfelelő ellátás főleg a csikók csontozatára, szalagjaira és inaira lehet kedvezőtlen hatású.

3. Külső- és belső paraziták

Paraziták okozta betegségek:

- két szervezet együtt élésének olyan formája, ami az egyik fél számára hasznos, de a másinak káros

- azt a szervezetet amelyen, vagy amelyben a parazita élőszködik gazda szervezetnek nevezzük
- a kialakuló kapcsolat lehet állandó vagy időleges, attól függően, hogy a parazita mennyi ideig folytat élőszködő életmódot
- életmódjuk szerint két csoportba oszthatók, külső- (ektoparaziták) vagy belső- (endoparaziták) élőszködők
- fejlődésükhöz időnként köztigazdára van szükség – azok a szervezetek, amelyben a parazita valamely alacsonyabb fejlődési formája alakul ki
- végleges gazda, azok a szervezetek, amelyben a parazita megtelepszik, kifejlődik és szaporodik
- a kapcsolat lehet aktív vagy passzív, attól függően, hogy a közti gazda maga is parazita életmódot folytat-e vagy sem

A belső élőszködők által okozott betegségek megelőzése:

A lovak legnagyobb kárt okozó belső parazitái a vékony- és vastagbélben élőszködnek. Kártételük részben abból adódik, hogy ha nagy számban vannak jelen a bélben, akkor a ló kondíciója romlik, hiszen táplálékot vonnak el a gazdától. Szőrzete fénytelené válik, esetleg csököttség is kialakulhat. Súlyos fertőzöttség esetén akár a bél üregét el is zárhatják, aminek következménye kólika is lehet. Bizonyos féregtípusok fejlődésük során vándorolnak és a vándorlás során a tüdőt is károsítják. Egyes féregtípusok fejlődési alakjai a vérerek falát is megtámadják, ami az ér által ellátott terület elhalásával járhat.

A hatékony féreghajtás szempontjai:

- csak a programszerűen és rendszeresen végrehajtott féreghajtás hatékony, amit össze kell hangolni a vakcinázási programmal
- a program kidolgozását bízuk az állatainkat ellátó állatorvosra, akinek több szempontot is figyelembe kell venni, pl. tartási módot, az adott parazita fejlődési ciklusát, vannak-e vemhes kancák, érintkeztek-e a lovak fertőzött állatokkal
- valamennyi együtt tartott lovat egyszerre kell kezelni
- legeltetés esetén a féreghajtással egy időben legelőrészt kell váltani és a régi legelőt mentesíteni
- fontos a rendszeres rotáció a legeltetett területek között
- a féreghajtást követően az istállót alaposan ki kell trágyázni és fertőtleníteni
- minden az állományba érkező új lovat azonnal kezelni kell
- hatékony készítményt az előírt dózisban kell alkalmazni
- ne átgondolatlanul kezeljük állatainkat, mert egyrészt nem lesz eredményes, másrészt felesleges költséggel jár
- fontos a parazitás fertőzöttség ellenőrzése

Általánosságban:

- a kancákat a számított ellés előtt 1 hónappal kell kezelni, csak olyan készítménnyel, amelyet erre az időszakra a gyártó javasol
- a csikókat 1 hónapos kortól lehet féreghajtani, majd választásig 2 havonta célszerű
- a választási és éves csikókat 3 havonta, a felnőtt lovakat 3-4 havonta kell kezelni

- ha egy állományban galandférgesség jelentkezik, akkor a legeltetési szezon alatt 2 havonta kell féreghajtani, és a készítményt több napig kell folyamatosan alkalmazni
- a féreghajtás során alkalmazott készítményeket bizonyos idő eltelte után váltani kell, mert különben rezisztencia alakulhat ki
- az évenkénti féreghajtások közül legalább egyszer célszerű olyan készítményt választani, amely a lárvákat is elpusztítja

A külső paraziták elleni védekezés:

Az ízeltlábúak az állatvilág egyik legnépszerűbb törzsét alkotják. Viszonylag sok közöttük a parazita. Jelentőségüket növeli, hogy sok közülük a parazitikus életmódja mellett a legkülönbözőbb vírusokat, baktériumokat, egyszélűeket, férgeseket juttatja az állatba.

- Tetvesség az elhanyagolt, ápolatlan, zsúfoltan tartott, rossz kondíciójú állatokon gyakori. Főleg a téli időszakokban figyelhető meg. Jelentőségük elsősorban abban van, hogy a vérszívó tetvek csípésükkel kórokozókat terjesztenek, pl. beolthatják a fertőző kevésvérűség vírusát.
- Rühösség is az őszi és a téli hónapokban a leggyakoribb. Ennek oka az időjárás, a takarmányozási hiányosságok, a csökkent ellenálló képesség, a nem kielégítő higiénia.
- Szúnyogok a nyári időszakban tömegesen fordulnak elő. A vérszívással nyugtalanít, heves vakaródzást vált ki, esetenként allergiás bőrgyulladást okoz. Betegséget is terjeszthet.
- Legyek mászkálásukkal nyugtalanítják a lovakat, ellepik a szem környékét, állati megbetegedések kórokozóit terjesztik, zavarják a sebgyógyulást, allergiás bőrgyulladást okozhatnak.

A védekezés során elsődleges cél a kétszárnyúak számának csökkentése olyan szintre, ami már elviselhető az állat számára. A gazdaságos, környezetkímélő módszereket részesítsük előnyben. A legelői védekezés elsődleges célja a kifejlett rovarok távoltartása, melyet már kora tavasszal érdemes elkezdni.

A lovak farkukkal és a bőrük megrázásával próbálják elkergetni és távol tartani a legyeket maguktól. A legtöbb kétszárnyú alkonyatkor a legaktívabb, ilyenkor engedjük be a lovakat egy hűvös istállóba. A rovarok előszeretettel tartózkodnak, és szaporodnak nedves, fülledt és szélétől védett helyen. A tócsák, a vízállásos területek, a bomló növényi maradványok, takarmányok és a trágya vonzzák a legyeket és társaikat. A legyek szeretik a sebeket és a gyulladásokat. Letelepsznek a seb szélére, a sebváladékot szívogatják. Vannak olyan fajok is, amelyek a sebbe rakják petéiket. Erre különösen a szabadon, legelőn tartott lovaknál érdemes odafigyelni.

A védekezés lehetőségei:

- Számtalan légyirtó spray közül válogathatunk.
- Speciális légyirtó stiftok, koncentrátumok.
- Hálóból készült takaró, fülvédő használata.

CSIKÓ MÉNESI ELŐKÉSZÍTÉSE

- Az istálló tisztántartásával a fejlődéshez szükséges anyagok eltávolítása, a bejutás megakadályozása.
- Épületen belül a kémiai módszerek mellett használhatunk ragacsos légyfogó lapokat, vagy elektromos- és vegyi légycsapdákat.

Freud óta közismert, hogy a veleszületett, ösztönös tevékenység korlátozása vagy elnyomása neurotikus megbetegedéshez vezet. A ló agresszivitása, ivari viselkedései zavarai, munkavégzésének részbeni vagy teljes megtagadása mind összefüggésbe hozható mozgásösztöne kielégítetlenségével. A ló mozgásigényének korlátozása alapvetően káros. Mindezekből eredően a legelő a ló számára elsődleges élettér, majd fontos takarmányforrás. A legelő nyújtotta szabad mozgási alkalmat, a bőséges napfényt, a jó levegőt, az időjárás változó hatását a növendék állatok egyszerűen nem nélkülözhetik. Szabadban javulnak a csikók biológiai tulajdonságai, ezen keresztül egészségi állapotuk. A szabad mozgás következtében javulnak a szabálytalan lábalakadások. Aki csikót akar nevelni, annak tudnia kell, hogy amelyik tenyésztőnek csikók számára alkalmas legelője nincsen, az szegényebb a szegénynél.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

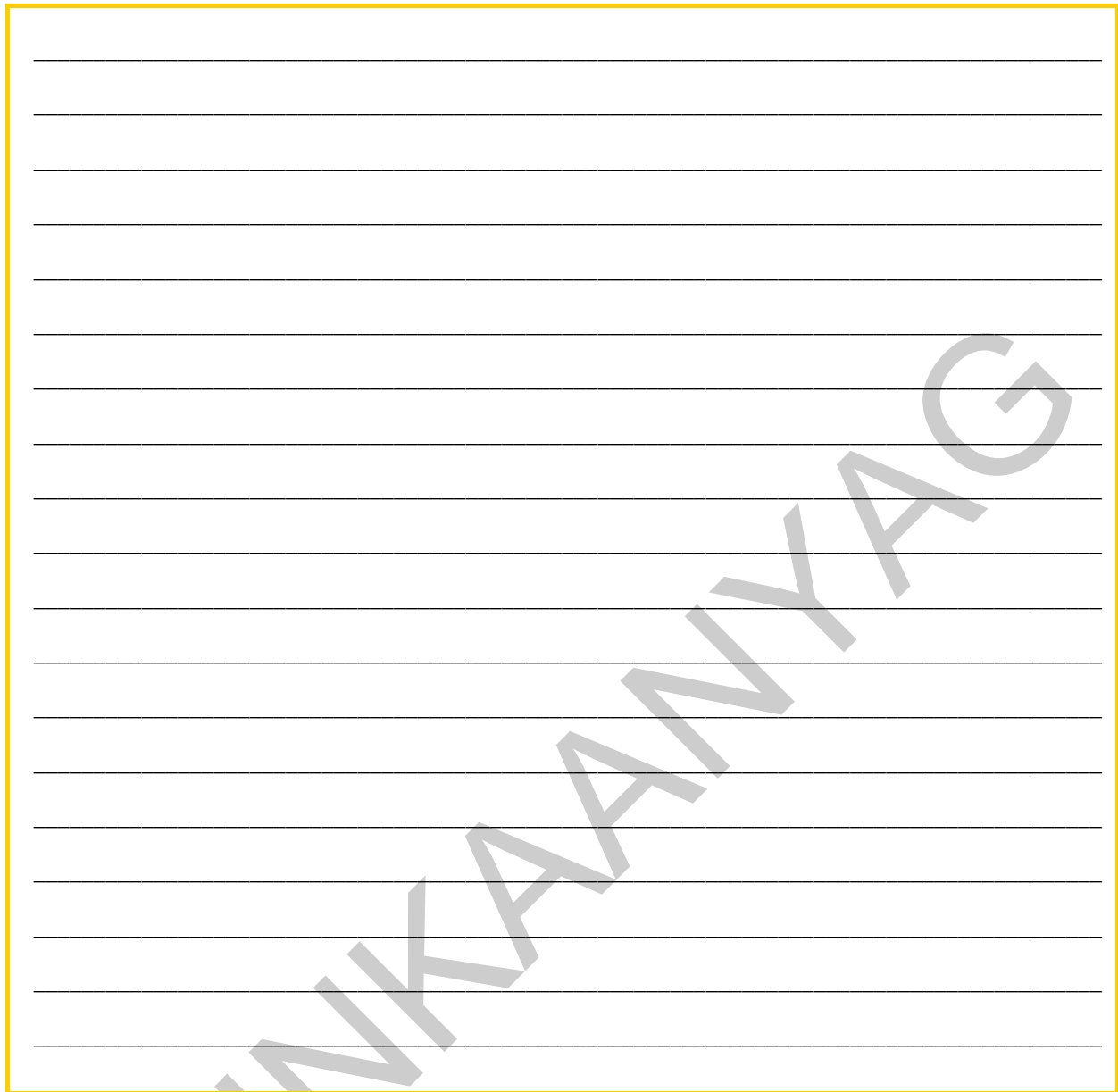
1. Figyelje meg a gyakorlati helyen lévő lovak karámozási és legeltetési rendjét korcsoportok és hasznosítási mód szerint! Megfigyeléseit a kijelölt helyre írja le!

2. Gyűjtse össze és a kijelölt helyre írja le gyakorlati helyen végzett féreghajtási programot, kor- és hasznosítási csoportonként! A szakmai tartalom ismeretében értékelje a helyileg végzett programot! Van-e lehetőség a változtatásra, és ha igen indokolja meg azt!

3. Végezze el a gyakorlati helyen megtalálható legelő minősítését a legelőt alkotó fajok arányának, fejlettségi állapotának meghatározásával! A feladat végrehajtásához használja a "kis növényhatározót"! Észrevételeit, gondolatait és a vizsgálati módszert, a kapott eredményt a kijelölt helyen írja le!

4. Beszélje meg az előző feladat alapján kapott észrevételeit a gyakorlati hely gazdálkodás vezetőjével, kérdezze meg milyen legeltetési módszert alkalmaznak, milyen feladatokat végeznek el a legelő karbantartása érdekében! A kérdéseket és a kapott válaszokat rendszerezze, majd írásban tegyen javaslatot az esetleges hiányosságok kiküszöbölésére! A téma feldolgozásához vegye igénybe a szakirodalom ide vonatkozó fejezeteit!

---

5. Készítsen vázlatot a Legelő- és gyepgazdálkodás című szakkönyv segítségével, arról hogy milyen legeltetési módszerek közül válogathatunk a csikónevelés-tartás során!

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

Milyen nevelési elveket kell érvényesíteni a csikónevelés fázisában? Írja válaszát a kijelölt helyre!

Blank writing area with horizontal lines for the answer to the first task.

2. feladat

Milyen csikónevelési módot lát a képen? Írja le a kijelölt helyre, hogy mi jellemzi ezt a csikónevelési módot!

6. ábra

MUNKANYAG

3. feladat

Húzza alá a helyes megállapításokat!

- Az istállózásról legeltetésre áttérés átmenet nélkül megvalósítható.
- A hirtelen takarmányváltásra a ló bélcsatornája a legérzékenyebb.
- A zsege fűben a nyersrost mennyisége nagyon sok, ennek a következményeként a bélflórát alkotó mikroorganizmusok elpusztulnak.
- A zöldtakarmányhoz való szoktatás a kihajtás előtt 4 héttel kezdődjön el.
- A legeltetés időtartamát fokozatosan növeljük.
- Kihajtás előtt itassuk meg az állatokat és etessünk velük nagy szárazanyag tartalmú takarmányokat.

4. feladat

Válassza ki és húzza alá a hibás állítást! Írja le a kijelölt helyre a helyes mondatot!

- Kihajtáskor a fűnek magas a fehérje tartalma, amelynek van káros hatása is.
- Legelőre hajtás előtt nem szükséges elvégezni az időszakos pataápolást.
- Az állatokat fokozatosan szoktassuk hozzá a levegőhöz, a napfényhez és a mozgáshoz.
- Fontos a parazitás betegségek felismerése, gyógykezelése. Legelőn tartott lovaknál októberben, novemberben el kell végezni a féregtelenítést, majd 6 havonta rendszeresen ismételni kell.
- Kihajtás előtt 14 nappal célszerű elvégezni a féregtelenítést.
- Tavasszal a legelők már parazitákkal szennyezettek.
- Végeztessük el a szükséges vakcinázásokat.
- Legelőn való tartáskor mindig egészítsük lovaink takarmányát.

MULTIMÉDIA

---

5. feladat

Sorolja fel, mely külső paraziták okozhatnak problémát a lovaknak! Hogyan védekezne ellenül?

MEGOLDÁSOK

1. feladat

- Megfelelő beltartalmi értékű, szakszerű takarmányozás
- Rendszeres mozgatás, pataápolás
- Az emberhez való szoktatás
- Védekezés a sérülésekkel szemben
- Védekezés a kórokozók, betegségekkel szemben

2. feladat

A képen **ménesi tartás** látható.

Jellemzői:

- A legősibb, a ló természetes életmódjával leginkább megegyező nevelési forma, amellyel szívós, ellenálló lovakat nyerhetünk.
- A szilaj pásztorkodásból kialakult és a nagyüzemi csikónevelésben elterjedt forma.
- A csikókat kor és ivar szerint elkülönített csoportokban, futóistállóban helyezik el.
- Tavasztól ősziig egy vagy több csikós felügyelete mellett a nap legnagyobb részét a legelőn töltik.
- A napfény, a szabad levegő, a nagy területen való szabad mozgás, a természetes táplálék hatása a legkedvezőbb nevelési feltételeket nyújthatja.
- A csikók legelőre általában májusban hajthatók, amikor a talajra a kitaposás veszélye nélkül rá lehet hajtani, a fű megfelelő nagyságú és nem túl zsenge.
- Tavasszal csak a délelőtti és a kora délutáni órákban legeltessünk. Később a kihajtás ideje egyre korábbra helyeződhet, mivel a ló legszívesebben a hajnali és a késő délutáni órákban legel.
- A jól tartott, egészséges, nem fáradt csikó szívesen mozog, így külön hajtásra nincs szükség.

3. feladat

- Az istállózásról legeltetésre áttérés átmenet nélkül megvalósítható.
- A hirtelen takarmányváltásra a ló bélcsatornája a legérzékenyebb.
- A zsenge fűben a nyersrost mennyisége nagyon sok, ennek a következményeként a bélflórát alkotó mikroorganizmusok elpusztulnak.
- A zöldtakarmányhoz való szoktatás a kihajtás előtt 4 héttel kezdődjön el.
- A legeltetés időtartamát fokozatosan növeljük.
- Kihajtás előtt itassuk meg az állatokat és etessünk velük nagy szárazanyag tartalmú takarmányokat.

4. feladat

- Kihajtáskor a fűnek magas a fehérje tartalma, amelynek van káros hatása is.
- Legelőre hajtás előtt nem szükséges elvégezni az időszakos pataápolást.
- Az állatokat fokozatosan szoktassuk hozzá a levegőhöz, a napfényhez és a mozgáshoz.
- Fontos a parazitás betegségek felismerése, gyógykezelése. Legelőn tartott lovaknál októberben, novemberben el kell végezni a féregtelenítést, majd 6 havonta rendszeresen ismételni kell.
- Kihajtás előtt 14 nappal célszerű elvégezni a féregtelenítést.
- Tavasszal a legelők már parazitákkal szennyezettek.
- Végeztessük el a szükséges vakcinázásokat.
- Legelőn való tartáskor mindig egészítsük lovaink takarmányát.

A mondatok helyesen:

- Legelőre hajtás előtt feltétlenül végeztessük el az időszakos pataápolást.
- Fontos a parazitás betegségek felismerése, gyógykezelése. Legelőn tartott lovaknál októberben, novemberben el kell végezni a féregtelenítést, majd 2–3 havonta rendszeresen ismételni kell.
- Tavasszal a legelők általában parazitamentesek, a fertőzött állatok szennyezik be ürülékükkel.
- Folyamatosan kövessük nyomon a lovak tápláltsági állapotát, hogy meg tudjuk ítélni, van-e szükség kiegészítő takarmányozásra.

5. feladatA külső paraziták:

- tetvesség
- rühösség
- szúnyogok
- legyek

A védekezés lehetőségei:

- Számtalan légyirtó spray közül válogathatunk.
- Speciális légyirtó stíftek, koncentrátumok.
- Hálóból készült takaró, fülvédő használata.
- Az istálló tisztántartásával a fejlődéshez szükséges anyagok eltávolítása, a bejutás megakadályozása.
- Épületen belül a kémiai módszerek mellett használhatunk ragacsos légyfogó lapokat, vagy elektromos- és vegyi légycsapdákat.

IRODALOMJEGYZÉK

FELHASZNÁLT IRODALOM

Dr. Mentés Katalin – Lovak jóléte és egészségvédelme, FVM Vidékfejlesztési, Képzési és Szaktanácsadási Intézet, Budapest, 2009.

Dr. Vinczeffy Imre: Legelő- és gyepgazdálkodás, Mezőgazda Kiadó, Budapest, 1993.

AJÁNLOTT IRODALOM

Kovácsi – Monostori: A ló és annak tenyésztése, 1905.

Dr. Bodó Imre – Dr. Hecker Walter: A lótenyésztők kézikönyve, Mezőgazda Kiadó, Budapest, 1992.

A(z) 1688-06 modul 013-as szakmai tankönyvi tartalomeleme felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
31 621 04 0000 00 00	Lótartó és -tenyésztő
31 621 04 0100 31 01	Lóápoló és gondozó
52 812 02 0000 00 00	Lovastúra-vezető

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:
23 óra

MUNKANYELVI

MUNKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1–2008–0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.

Telefon: (1) 210–1065, Fax: (1) 210–1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató